

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1916 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder dels ock två i ämnet väckta motioner.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Alexanderson, Trana*), Söderbergh, Stärner, Knut Larsson*), Rogberg, greve Spens, Dahl*), Lindhagen*), Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl*), Borg*), Holmdahl, Igel och Lorentzon*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 17 mars 1916 dagtecknad proposition, nr 116, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande här nedan intagna förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 och

2:o) lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

I samband med denna proposition, som hänvisats till lagutskottet, har utskottet till behandling förehåft följande med anledning därav väckta motioner, nämligen inom *första kammaren* nr 102 av herr *Strömberg*, med instämmande av herrar friherre *Fleming*, *Ekelund*, friherre *C. J. Beck-Friis*, *Svensson*, *Knut Larsson*, *Norman*, *Johan E. Ekman* och *Nylander*, samt inom *andra kammaren* nr 260 av herrar *Törnkvist*, *Söderberg* i Stockholm, *Hallén*, *Christiernson*, *Vennerström*, *Johansson* i

Sollefteå, Nilsson i Kristianstad, Anderson i Råstock, Skareen, Ingvarson, Eriksson i Grängesberg och Waldén.

Beträffande grunderna för de ifrågavarande lagförslagen får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till den kungl. propositionen.

I fråga om vad motionärerna hemställt samt vad de till stöd för sina yrkanden anfört tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna, i den mån desamma icke finnas införda här nedan i samband med behandlingen av de kungl. förslagen i de delar, ifrågavarande motioner för varje särskilt fall avse.

Utskottet.

De i förevarande proposition föreslagna lagändringarna åsyfta, såsom av departementschefens anförande till statsrådsprotokollet framgår, att med hänsyn till dels det inom olika arbetsgrenar mer och mindre starka skyddsbehovet, dels önskvärldheten att åt minderåriga arbetare bereda arbetstillfällen eller yrkesutbildning, dels ock näringarnas behov av arbetskraft bereda vissa begränsade möjligheter till undantag från arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser rörande minderårigas användande i industriellt arbete. De ifrågasatta lagändringarna beröra förbudet mot minderårigas användande till nattarbete ävensom stadgandena om åldersgränser, intygsböcker och läkarbesiktning i vissa arbeten, som bedrivs under särskilt gynnsamma förhållanden.

Enligt lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912, vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1913, kunna, såsom i den kungl. propositionen framhålls, minderåriga användas till nattarbete enligt så att säga tre olika regimer. Dels medgiver 13 § d) direkt och utan begränsning till verksamhetens art nattarbete för yngling över 16 år under förutsättning, att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet och arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. Dels må enligt 16 §, vars tillämpning är begränsad till ynglingar över 16 år och till arbete å större arbetsställen, som av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, Konungen vid behov kunna medgiva eftergift från de i § 13 d) förekommande bestämmelserna. Dels slutligen må, enligt den i lagen sist upptagna övergångsbestämmelse, 8 § 1 mom. i den eljest upphävda lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke intill utgången av år 1915 i fråga om ynglingar över 15 år fortfarande tillämpas å arbetsställe, där nämnda lagrum dittills vunnit tillämpning. Å dessa arbetsställen — bestämmelsen avser allenast gruvarbete ävensom arbete vid masugnar eller

hyttor, stångjärnsbruk, manufakturverk och andra industriella anläggningar, där arbetet förutsätter så kallad ständig eld, ävensom vid sågverk och därmed förenade brädgårdar — må i kraft härav arbetstiden under iakttagande av vissa villkor utsträckas till i medeltal 12 timmar av dygnet och förläggas jämväl till annan tid än mellan kl. 6 f. m. och kl. 7 e. m. Sistnämnda undantagsbestämmelse har från innevarande års början upphört att gälla, men lär enligt tyst överenskommelse fortfarande tillämpas.

Efter framställning från socialstyrelsen har Kungl. Maj:t nu i fråga om bestämmelserna om minderårigas användande i nattarbete föreslagit jämkningar i två olika hänseenden, för vilka utskottet här nedan vill redogöra var för sig.

Enligt den föreslagna ändringen i 13 § d) arbetarskyddslagen skulle möjlighet beredas att använda minderårig — förutsatt alltjämt att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet — till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m., ändå att arbetet däri- genom oftare än var tredje vecka kommer att infalla å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.; villkor härför skulle vara, att arbetet ifråga om de tider på dygnet, då det skall utföras, är anordnat på sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts.

Till stöd härför har i den kungl. propositionen åberopats en av socialstyrelsen i ärendet avgiven framställning, däri styrelsen såsom sin mening uttalar, att den nu gällande föreskriften, att arbetet icke oftare än under var tredje vecka må infalla å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m., vore ägnad att vid glasbruk och anrikningsverk samt måhända i viss mån även vid pappersmassfabriker onödigtvis försvåra de minderårigas användande i ett arbete, beträffande vilket nödiga förutsättningar för sådan användning eljest föreläge. Sålunda torde vid anrikningsverk skiftindelningen ofta vara så anordnad, att ombyte ägde rum klockan 4 förmiddagen, vilket medförde, att de, som den ena veckan slutade klockan 4, började arbeta vid samma klockslag den andra — de komme alltså att två veckor i följd arbeta å tid mellan klockan 11 eftermiddagen och 5 förmiddagen. För att kunna sluta arbetet tidigare å lördagarna började å vissa arbetsställen första skiftet (vid 2-skiftsindelning) å nämnda dagar tidigare än vanligt, till exempel klockan 3, varav följde att för samma lag en dag varannan vecka arbetet infölle å tid mellan nämnda klockslag. Även förekomme, såsom till exempel vid ett fönsterglasbruk, att skiftindelningen vore glidande på det sätt, att mellan 8-timmars-skiften inlagts en rast om 1 timme. Indelningen förskötes sålunda 3 timmar varje dygn, vilket medförde, att ett lag, som till exempel en

dag började arbeta klockan 4 förmiddagen, redan fjärde dagen därefter komme att utsträcka sitt arbete till klockan 12 midnatt.

Bestämmelsen, att arbetet icke oftare än under var tredje vecka finge infalla å tiden mellan klockan 11 e. m. och klockan 5 f. m., ansåge styrelsen icke vara från skyddssynpunkt behöfelig, men otvivelaktigt ägnad att medföra åtskilliga svårigheter; det med bestämmelsen avsedda syfte, nämligen att förhindra minderårigas användande till övervägande fortsatt nattarbete, syntes kunna i samma grad vinnas genom en föreskrift, att den minderåriges arbetstid i genomsnitt icke till övervägande del finge infalla å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.

I enlighet härmed avfattades även lagrummet i det till lagrådet remitterade förslaget. I anledning av en erinran av lagrådet om önskvärdheten av, att den tid, som skulle ligga till grund för en dylik genomsnittsberäkning, bleve i lagrummet angiven, men detta befunnits förenat med svårigheter, blev förslaget omlagt på sätt ovanstående redogörelse utvisar.

Herr Törnkvists m. fl. motion.

Herr *Törnkvist* m. fl. hava i sin motion yrkat, att 13 § d) måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Den minderåriga må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 10 e. m. och 4 f. m.»

Till stöd härför har anförts:

»Den vidsträckta befogenhet, som enligt det kungl. förslaget skulle lämnas yrkesinspektör eller bergmästare, synes icke tillräddig. Även om större olägenheter ej skulle uppstå av ett sådant stadgande, måste det betraktas som högst både olämpligt och farligt, att yrkesinspektör eller bergmästare skulle äga befogenhet att, efter uppfyllande av vissa av dem fastställda betingelser, medgiva nattarbete oftare än vad i lagen stadgas. Syftet med denna del av sociallagstiftningen måste vara att till det minsta möjliga inskränka nattarbetet för både äldre och yngre arbetare. Sedan riksdagen i fjol avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om i vilken omfattning och under vilka förhållanden nattarbete för män förekommer inom industrien samt, om utredningen därtill giver anledning, förslag till inskränkande bestämmelser för mäns nattarbete inom vissa industrier föreläggas riksdagen, synes det desto mindre lämpligt att nu företaga utsträckning av minderårigas nattarbete. Kungl. Maj:ts

nu framlagda förslag till stadgande i fråga om minderårigas användande till nattarbete går i motsatt riktning, det upphäver till dels nu gällande bestämmelse, att minderårig över 16 år *icke må* användas till nattarbete i industriellt yrke under nattens sex timmar eller tiden kl. 11 e. m. till kl. 5 f. m. oftare än var tredje vecka. I stället för att åt yrkesinspektör eller bergmästare lämna en befogenhet med så stor räckvidd vore det skäl i att överväga, om icke tiden »kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.» borde ändras. De flesta invändningarna mot detta stycke i lagen synas gälla, att skiftsindelningen i regel sammanfaller med tiden kl. 4 f. m. och att här omhandlade yngre arbetskraft borde stå till förfogande just vid det nya arbetsskiftets inryckning i arbete. Genom att fasthålla vid proportionen 6 timmars obesuren nattfrihet och fastställa den tid, under vilken arbete av minderåriga över 16 år får ske högst var tredje vecka, till »kl. 10 e. m. och kl. 4 f. m.» i stället för »kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.», synas de anförda olägenheterna vid skiftsindelningen kunna bli avhjälpna.»

Utskottet finner väl, med hänsyn bl. a. till vad i den kungl. propositionen blivit upplyst om förekomsten av s. k. glidande skiftindelning, den av motionärerna föreslagna anordningen icke vara till fyllest för avhjälpande av de av socialstyrelsen påpekade olägenheterna. Men å andra sidan kan det enligt utskottets mening med fog ifrågasättas, huruvida icke den befogenhet, som enligt lagförslaget lämnas yrkesinspektörer och bergmästare, blivit alltför obestämt angiven. Kungl. Maj:t förutsätter, att erforderliga direktiv för utövandet av denna befogenhet komma att meddelas av socialstyrelsen. Det synes emellertid utskottet lämpligt, att redan i lagen själv anges den princip, som bör komma till användning vid medgivande av undantag från den allmänna regeln. Och det synes därvid ligga närmast till hands att föreskriva, att den ifrågasatta arbetstidsindelningen finnes ur skyddssynpunkt likvärdig med den anordning, som i lagtexten utmärkts såsom betryggande.

Utskottet.

Den andra, i den kungl. propositionen ifrågasatta bestämmelsen om minderårigs nattarbete innehålles i det särskilda förslaget till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder. Enligt detta förslag skulle ovanberörda övergångsbestämmelse i arbetarskyddslagen vinna utsträckt tillämpning, i vad angår ynglingar över 16 år, intill utgången av år 1917. Även detta förslag är, såsom av propositionen inhämtas, föranlett av framställning från socialstyrelsen, däri framhållas de svårigheter, som för arbetsgivarna inom här ifrågasatt varande industrier, speciellt järnhanteringen, skulle uppstå, därest arbetar-

skyddslagens bestämmelser om minderårigs arbetstid nu omedelbart genomfördes, samt önskvärdheten av att genom övergångstidens förlängning erhålla möjlighet att bättre bedöma, huruvida dessa svårigheter verkligen, såsom från industrihåll gjorts gällande, äro omöjliga att övervinna.

Herr Strömbergs motion.

Med anslutning härtill har herr *Strömberg* i sin motion yrkat »dels att riksdagen måtte i Kungl. Maj:ts framlagda förslag till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder vidtaga den ändring, att användning av dylika minderåriga på föreslaget sätt medgives intill utgången av år 1920;

dels ock att riksdagen måtte i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om verkställande av skyndsamt utredning angående behovet att för särskilda industrier med kontinuerlig drift vidtaga jämkningar i lagen om arbetarskydd i vad samma lag inskränker möjligheten att till nattarbete använda minderåriga samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill samma utredning kan giva anledning.»

Till stöd härför har anförts:

»I nådig proposition (nr 116) har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen om arbetarskydd samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder. Sistnämnda lagförslag har särskilt avseende å förhållandena inom järnindustrien och åsyftar att något undanskjuta de stora olägenheter, som en omedelbar tillämpning av lagens bestämmelser i fråga om nattarbete för ynglingar under 18 år otvivelaktigt skulle medföra för nämnda industri. Då förevarande fråga för industrien äger en utomordentligt stor betydelse, torde några bidrag till dess allsidiga belysning här vara motiverade.

Redan vid behandlingen i första kammaren av förslaget till den nuvarande lagen om arbetarskydd begagnade jag tillfället att framhålla — vad ock redan utskottet uppmärksammat — hurusom nödvändighet föreläge av särskilda undantagsbestämmelser från lagens stadganden om nattarbete för minderåriga för industrier med kontinuerlig drift, i första rummet för järnhanteringen. På direkt förfrågan, som av mig under debatten framställdes till dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet friherre Adelswärd svarade denne, att det vore hans avsikt att föreslå Kungl. Maj:t »att inom lagens ram genom undantagsbestämmelser taga hänsyn till nu avsedda förhållanden då arbetets natur så påkallar, så att ingen rubbning av gängse arbetsmetoder till direkt skada för produktionen behöver uppstå». Det var under intrycket av det löfte,

som sålunda av herr finansministern avgavs, som jag och, efter vad jag tror mig veta, många andra läto betänkligheterna mot lagen i denna del falla och med sina röster bidro till lagens genomförande. Vi trodde härvid alla, att det skulle visa sig möjligt att få till stånd sådana undantagsbestämmelser, varom finansministern talat, så att ingen rubbning av gängse arbetsmetoder till direkt skada för produktionen skulle behöva uppstå. Tyvärr har detta dock numera visat sig omöjligt. Finansministerns löfte har icke kunnat infrias. Inom den nuvarande lagens ram kunna icke utfärdas några undantagsbestämmelser, som råda bot på olägenheterna. Järnindustrien hotas sålunda, därest lagens bestämmelser om nattarbete för minderåriga skola träda i tillämpning för samma industri, att på det betänkligaste skadas och faran är ej inskränkt till en ekonomisk risk för själva industrien utan har en vida större social och nationalekonomisk räckvidd.

För åskådliggörande av frågans innebörd tillåter jag mig här nedan återgiva de huvudsakligaste delarne av ett yttrande, som under år 1915 blivit till socialstyrelsen avgivet af Järnbruksförbundet i anledning av en utav socialstyrelsen gjord förfrågan beträffande behovet att till nattarbete använda minderåriga av mankön, som fyllt sexton år, i större utsträckning, än som medgives i lagen om arbetarskydd. Sedan Järnbruksförbundet redogjort för resultatet av en enquête angående 16- och 17-åringars användning i nattarbete — enligt vilken vid 19 olika järnverk sysselsattes omkring 780 dylika minderåriga — heter det:

För samtliga sålunda angivna verk gäller, att ynglingarna använts och fortfarande skulle användas för lättare, efter deras ålder och kroppskrafter avpassade sysselsättningar, huvudsakligen bestående i hantlangning och utförande av vissa arbeten, som kräva tidigt inövande av de erforderliga handgreppen. — — — — —

Å alla de platser, där ynglingar under 18 år sålunda funnit användning, har deras skiftindelning sammanfallit med de äldre arbetarnes, och av den tonlön, som för hela laget blivit fastställd, oftast genom en till gällande kollektivavtal upprättad tonlönslista, har ock genom samma lista bestämts den procentsats, som skulle tillkomma den eller de platser, som bekläddes av minderåriga. Någon möjlighet att för olika arbetare i samma lag ordna olika skiftindelning, så att arbetare över 18 år skulle fortfarande få arbeta med hittills gällande arbetstider, medan för 16- och 17-åringar en viss reducering av arbetstiden skulle ske, föreligger å de allra flesta arbetsplatser icke. Ifrågavarande ynglingar äro nämligen mestadels anknutna till respektive verks gång på enahanda sätt, som de övriga arbetarne i laget, och utom de arbetstekniska skäl,

som sålunda absolut hindra ett permitterande av ynglingarna tidigare än av de äldre arbetarne, är det ock flere andra skäl, som härvidlag tala bestämt emot olika arbetstider för olika arbetare. Erinras må härvid allenast om den ökade oregelbundenhet, som skulle uppkomma i arbetarnes hem i avseende å vilotider, måltidstimmar o. s. v. för far och son eller för bröder av olika åldersklasser. Skall sålunda en ändring av arbetstiden genomföras för en grupp av arbetare i de skiftgående verken, måste samma ändring ock vidtagas för de övriga arbetarne.

Som för kungl. socialstyrelsen torde vara väl bekant, är den förhärskande arbetsindelningen i de skiftgående avdelningarna av vårt lands järnverk sådan, att endast två skiftlag omväxla, till följd varav arbetstiden under vanliga vardagsdygn blir i medeltal tolv timmar per dygn. Ett möjliggörande av just denna arbetstid, särskilt i järnverken, har ock för de minderårigas del uttryckligen avsetts i förutnämnda lag den 17 oktober 1900 § 8 mom. 1. Sant är, att å flertalet arbetsplatser under ett eller flere skift per dygn tillämpas vissa raster, varigenom den effektiva arbetstiden (nettoarbetstiden) för de skiftgående arbetarne kommer att understiga tolv timmar per dygn. Då emellertid rasternas längd för samma arbetslag endast å ytterst enstaka platser uppgår till sammanlagt så mycket som $1\frac{1}{2}$ timme per dygn, vilken tidslängd torde vara maximum, finner man, att nettoarbetstiden även å platser, som hava rikligast tillmätta raster, dock icke understiger i medeltal $10\frac{1}{2}$ timmar per dygn.

Att ytterligare öka rasternas längd, så att man på denna väg kan komma ned i en effektiv arbetstid för arbetslagen i de skiftgående verken av högst 10 timmar per dygn, är icke tillrådligt. Verkens ekonomi förbjuder avgjort — särskilt i dessa tider med rådande abnorma priser å bränsle och andra materialier — en dylik misshushållning, utan synes det tvärtom vara önskvärt, att utvecklingen kunde gå i motsatt riktning och verkens kapacitet sålunda i allt högre grad utnyttjas, så att vårt lands industri i detta hänseende kunde komma i jämnhöjd med vad som presteras i de stora industriländerna.

Den väg, som nu av många anvisas för den önskvärda utvecklingen, är införande av treskiftsystemet (tre arbetslag om vart och ett åtta timmar per dygn). Detta system har inom vårt land införts vid en del hyttor, särskilt vid de mest krävande platserna i dessa (uppsättare), men däremot har systemet icke annat än rent undantagsvis vunnit tillämpning i martin- och valsverk samt övriga skiftgående verk.

Här torde icke vara platsen att ingå på en jämförelse mellan treskift- och tvåskiftsystemen ur olika synpunkter och på det ena eller

andra systemets företråde och större användbarhet för vårt lands järnverk. Det lär vara till fyllest att på sätt redan skett konstatera tvåskiftsystemets faktiska överhand inom vår nu ifrågavarande industri och att härtill lägga, att någon övergång i allmännare omfattning till treskiftsystem vid järnverken måste anses för närvarande otänkbar. Möjligheten härtill är utesluten först och främst på grund av den redan nu ytterst kännbara bristen på kunniga arbetare, men ock på grund av bristande tillgång även i övrigt på nödvändiga resurser, särskilt i form av bostäder. Att framtvinga en så radikal omvälvning av arbetsförhållandena inom industrien torde ej heller med lagen om arbetarskydd hava varit avsedd.

Med den föregående framställningen är svaret redan givet på den av kungl. socialstyrelsen uppställda frågan på vad sätt, med hänsyn tagen till olika skiftindelningar och övriga arbetsförhållanden, de minderårigas arbete med tillämpning av eftergift skulle kunna ordnas, så att deras arbetstid ej komme att överskrida tio timmar av dygnet eller 60 timmar i veckan. Även om man med arbetstid här avser netto-arbetstid och icke, såsom i 1900 års lag, bruttotid, måste svaret likväl bliva, att en dylik anordning, som här ifrågasatts, icke kan genomföras.

Är alltså möjligheten av en generell eftergift från lagens bestämmelser bunden inom de snäva gränser, som sålunda av kungl. socialstyrelsen — helt säkert i enlighet med lagens egen formella avfattning — uppställts, måste det sägas, att järnverken i stort sett icke hava någon nytta av en dylik eftergift, och följderna härav blir vidare den, att ifrågavarande ynglingar måste avskedas. I det följande skola nu några synpunkter framhållas, som starkt göra sig gällande inför den ytterst nedslående utsikten av en dylik nödvändighet.

Främst frågar man sig då om de nu vid årsskiftet ikraftträdande bestämmelserna om 16- och 17-åringar verkligen motiverats av något behov för dessa ynglingars eget vidkommande av minskat arbete: har det med andra ord kunnat i minsta mån göras sannolikt, att det arbete, som vid järnverken hittills i enlighet med 1900 års lag krävts av dessa ynglingar, i någon mån skadat vare sig deras fysiska eller andliga hälsa och utveckling? Järnindustriens män äro för sin del icke tveksamma om svaret på denna fråga: berörda arbete har ingalunda skadat men väl varit till nytta för pojkarne i alla avseenden.

Vad arbetets inverkan i fysiskt hänseende beträffar torde det vara ett notoriskt faktum, att arbetet i fråga stärker ynglingarna och utvecklar dem. Sällan ser man annorstädes, vare sig i städer eller på landsbygd, arbetareungdom av sådan spänstighet och sådan kroppsutveckling

som vid de stora bruken. Detta förhållande hör man ofta intygas, exempelvis av personer, såväl läkare som militärer, vilka handhava arbetet med inskrivningsförrättningarna och därvid hava rikliga tillfällen att göra jämförelser mellan olika orters ungdom. Väl förekomma även vid bruken då och då ynglingar med svagare fysik; den obligatoriska årliga läkarebesiktningen utgör dock en borgen för att en sådan yngling icke sättes till arbete, som är för tungt för honom, varjämte man ock kan vara viss att arbetsgivare, förmän och föräldrar hava blicken öppen för de risker, som i dylika fall kunna vara för handen.

Ynglingens andliga utveckling efter slutad skolgång främjas ock i hög grad av sådant arbete, som hittills givits honom. Hans eget intresse att få börja arbeta och göra skäl för sig, att gå i arbetslag med äldre och känna sig som »karl», är ett intresse, som ovillkorligen bör på lämpligt sätt tillvaratagas och omhuldas i stället för att alldeles stäckas. Och stäckt bliver utan tvivel detta intresse, om hinder skolas resas mot ynglingens sysselsättande före 18 års ålder i de verk, dit hans håg stått långt innan nämnda ålder.

Sysslolöshetens stora fara lurar nämligen på en sådan yngling under de två år, med vilka hans väntetid förlängts. Hans skolgång är slutad, ytterligare påbyggnad på denna i form av yrkesskolor eller dylikt kan icke genomföras, någon produktiv sysselsättning kan ej beredas honom. Följden blir att han, liksom hans jämnåriga, *nödgas* att slå dank, och därmed har deras fysiska och andliga utveckling utsatts för vida större risker, än som hittills varit fallet, då ynglingarna fått gå i arbete.

Men ej blott dessa 16- och 17-åringar själva lida av en dylik nödtvungen sysslolöshet. Även deras föräldrar och de hem de tillhöra bliva härvid lidande. Här skall bortses från vådan ur andra synpunkter och endast framhållas en: det pekuniära bidrag, som en sådan yngling i så otaligt många fall nu kan av sin arbetslön lämna till familjens uppehälle. Det blir otvivelaktigt ökade bekymmer i ett flertal hem med många barn, där hittills sönerns arbetsförtjänst varit ett gott tillskott, att ej tala om de ingalunda sällsynta fall, där familjefadern fallit ifrån och där hans änka just på sina större pojkars förtjänst kunnat väl draga sig och de sina fram och sluppit falla det allmänna till last.

I det föregående har talats om ynglingarnas och deras anhörigas intresse i den fråga, som nu är före. Ett icke mindre viktigt intresse föreligger dock för industrien att få hithörande spörsmål ordnade på ett verkligt förnuftigt sätt.

Härvid skall endast i förbigående beröras den redan här ovan omnämnda bristen på kunniga arbetare, som på senare år framträtt allt

starkare i vårt land i mån av den industriella utvecklingen. Skola nu arbetsgivare nödgas att ersätta de hundratal av 16- och 17-åringar, som hittills kunnat användas i järnverken, med äldre arbetare, blir naturligtvis bristen på dylika allt kännbarare och kommer att göra sig så mycket mera gällande efter hand som vårt lands industri eventuellt kommer i åtnjutande av det ytterligare uppsving, som förväntas bliva en följd av de genom världskriget inträdda förhållandena. Märkas bör ock härvid den sugning efter arbetare, som med all säkerhet kan förväntas från de stora krigförande länderna för ersättande på industriplatserna av arbetare, som utkallats i militär tjänstgöring och häri stupat eller för sitt kommande liv gjorts obrukbara.

Den huvudsakligaste uppmärksamheten måste emellertid ägnas den stora vikt, som i valsverken och manufakturverken ligger på arbets-
skicklighetens och arbetsvanans uppammande och främjande redan på ett tidigt stadium. Som bekant måste en hel del speciella handgrepp, nödvändiga för vissa arbetens utförande, inläras redan från den tidiga ungdomen, medan kroppen ännu är mjuk och böjlig och innan intresset ännu hunnit svalna. Särskilt är detta fallet med ett flertal av de arbeten, som förekomma i järnverkens skiftgående avdelningar. Ofantligt mycket beror här på handgreppen och vanan och på att arbetarens anlag verkligen göra honom lämplig för den plats han bekläder. Och anlagen göra sig märkbara och kräva ett tillvaratagande just under de år ynglingen nu skulle på grund av en olämplig lagstiftning tvingas att gå sysslolös. Förhindras ynglingarna att redan före 18 års ålder pröva sina anlag och söka skaffa sig nödig färdighet, kunna de icke bliva dugliga att vid inträdet i mannaåldern fylla de krävande platserna inom järnverksindustrien.

Ett exempel, som härvid bör särskilt omnämnas, är tråd- och finverksvalsaren. De färdigheter, som krävas av en dylik, kunna ingalunda börja inläras först efter fyllda 18 år. För mången står det därför nu som en gåta, huru man i framtiden skall på dessa platser få så dugliga arbetare, som ovillkorligen krävas vid de många järnverk, där valsning av ifrågavarande slag förekommer.

En omständighet, som härvidlag också bör uppmärksammas, är den, att värnpliktsåldern numera inträder ett år tidigare än förr. Härigenom sker ett tidigare avbrott i arbetarens ännu icke avslutade utbildning, och säkerligen kommer härav att för industrien förmärkas en menlig inverkan ur ovan angivna synpunkter.

I sammanhang med vad som ovan sagts må vidare framhåvas den betydelse, som vanan vid det allmänna arbetet i järnverk obestriddligen

har. Ej för tyngden i arbetet; annat arbete kan mången gång vara tyngre men dock lättare för den ovane än arbetet i ett järnverk. Men väl för temperaturförhållandena, som göra det sistnämnda arbetet för den från ungdomen ovane mången gång svåruthärdligt, men däremot lätt för den, som från tidiga år vant sig därvid, särskilt om denne därtill har generationers intresse för arbetet vid ugnar och gående verk i blodet och fått i de bildbaraste åren börja omsätta detta intresse i produktiva prestationer.

Av vad ovan anförts torde hava framgått den stora vikten av att frågan om 16- och 17-åringarnas arbete i järnverken löses på sådant sätt, att det blir möjligt att fortfarande sysselsätta dessa ynglingar i i det skiftgående arbetet. Sättet för en sådan lösning kan knappast bliva annat än som redan antytts, nämligen att 1900 års lags bestämmelser i fråga om dylika minderåriga må fortfarande i huvudsak få gälla. Kan detta ej genomföras utan en ändring i lagen om arbetarskydd — och det torde kunna befaras att läget är sådant — är det för järnbruksindustrien ett önskemål av utomordentlig vikt, att en dylik lagändring må komma till stånd snarast möjligt i början av nästkommande år och att kungl. socialstyrelsen för ändamålet vidtager de mest energiska åtgärder. Järnbruksindustrien ser eljest med stort bekymmer framtiden an.'

Det ovan citerade yttrandet är undertecknat av Järnbruksförbundets styrelse, bestående av cheferna för ett flertal av industriens förnämsta verk med rik erfarenhet och obestriddig insikt just om de förhållanden, varom här är fråga. Vad av dem anförts har man icke rättighet att utan vidare fränkänna all betydelse i tanke att de uttryckta farhågorna äro överdrivna och att saken nog skall, blott lagen får träda i full tillämpning, kunna låta sig ordnas på ett tillfredsställande sätt t. ex. genom införande av tre skiftlag eller genom någon annan anordning, som det måhända kan ligga nära till hands, särskilt för en utomstående, att giva anvisning på såsom en enkel lösning av den gordiska knuten, men som i praktiken icke låter sig så lätt genomföras.

Socialstyrelsen har ock, då den grep sig an med arbetet att bereda det nu framlagda förslaget, visat god vilja till förståelse för järnindustriens svårigheter. Under de resor ut till arbetsplatserna, som byråchefen och sekreteraren på styrelsens 2:dra byrå enligt vad som framgår av socialstyrelsens redogörelse, företagit, torde de ock otvivelaktigt hava kommit till den övertygelsen, att förhållandena ovillkorligen krävde en lagändring, och frågan var blott vilken form denna lagändring skulle

få. En förlängning enbart av övergångsbestämmelsen fann man enligt socialstyrelsens nyssnämnda redogörelse icke innebära någon verklig lösning av frågan utan endast ett uppskov därmed. Ändring i lagens realbestämmelser ansågs nödvändig.

Så utarbetades av socialstyrelsen olika förslag i dylikt hänseende, för vilka i den skrivelse från socialstyrelsen, som återgivits i den kungl. propositionen, utförligt redogöres. Där omtalas ock att intet av dessa förslag vare sig å arbetsgivarnes eller å arbetarnes sida vunnit det stöd, som måste anses erforderligt för att trygga dess förverkligande. Vid sådant förhållande har socialstyrelsen ansett sig nödgad att avstå från försöket att giva frågan den lösning, som på grund av de föreliggande förhållandena ansetts erforderlig, och beslöt sig socialstyrelsen i stället för att förorda det nu framlagda förslaget om förlängning av övergångsbestämmelsen, ehuru socialstyrelsen kort förut betraktat denna utväg såsom innebärande endast ett uppskov med frågan.

Ja, ett uppskov innebär för visso Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Järnindustrien kan med all säkerhet icke under den korta tid, varmed övergångstiden förlängts, eller ens under en vida längre tid ordna sig för lagens ikraftträdande på ett sådant sätt, att de framhållna olägenheterna försvinna. Man kommer att i slutet av år 1917 stå precis på samma punkt som i slutet av år 1915, nämligen inför utsikten att med övergångstidens utlöpande arbetsgivarne vore tvingade att avskeda massor av 16- och 17-åringar. Ett nytt förslag om ytterligare förlängning av övergångstiden blir då oavvisligen nödvändigt, såframt icke ett förslag kan till dess åstadkommas, som innebär en verklig lösning av frågan. Men därtill synes, i det läge frågan nu ligger och efter det negativa resultatet av socialstyrelsens hittills gjorda försök, tiden vara alltför knapp. För att frågan skall kunna bli föremål för den allsidiga och omsorgsfulla utredning, som dess vikt utan tvivel förtjänar, och för att ett förslag må kunna framkomma, som verkligt löser frågan men icke undanskjuter densamma, torde en övergångstid på ytterligare fem år vara fullt motiverad.»

Å andra sidan hava herr *Törnqvist* m. fl. i sin förut omnämnda motion yrkat, att förslaget till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder, måtte av riksdagen givas följande ändrade lydelse:

»Härigenom förordnas som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig

Herr Törnqvists m. fl. motion.

å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1916 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.»

Motionärerna anföra härom:

»En övergångstid av tre år innan minderårighetsbestämmelserna rörande nattarbete trätt i kraft måste anses vara tillräcklig lång för de förberedelser, som ansågos nödiga för mötande av den nya lagens strängare bestämmelser. Då emellertid snart fyra månader gått sedan lagen av år 1912 i denna del skulle trätt i kraft och vi stå inför det faktum, att åtgärder av vederbörande arbetsgivare icke vidtagits för lagens effektiva ikraftträdande redan med innevarande års ingång och ej heller sedan dess man synes ha förberett sådana åtgärder, kan det kanske vara av nödvändigheten påkallat, att riksdagen i så måtto bifaller propositionen i denna del, att övergångsbestämmelserna antagas att gälla allenast under år 1916.»

Utskottet.

Väl kan det enligt utskottets mening icke ifrågakomma, att åt här avsedda näringar för all framtid medgiva rätt till undantag från arbetareskyddslagstiftningens föreskrifter om minderårigas arbetstid. Den minderåriga arbetare, som sysselsättes i en arbetsindelning med tre skift och två lag, såsom inom järnhanteringen är brukligt, och alltså får arbeta åtta timmar och vila lika lång tid i ständigt växlande följd under arbetsveckan, kommer därigenom aldrig att därunder få åtnjuta en tillräckligt lång sammanhängande, i uppväxtåren mera än eljest behövlig vilo- och rekreationstid. Men å andra sidan torde icke kunna förnekas, att, såsom herr Strömberg i sin motion påpekar, industriens, särskilt järnhanterings, målsmän haft en ej helt ogrundad anledning att antaga, att Kungl. Maj:t skulle, där förhållandena så påkallade, inom lagens ram meddela sådana undantagsbestämmelser, att rubbning av gängse arbetsmetoder till men för produktionen ej behövde uppstå. Det är härav förklarligt nog, att man ansett sig kunna uraktlåta att under den medgivna övergångstiden vidtaga erforderliga åtgärder för driftens omläggande, genom att t. ex. åtminstone för de minderåriga införa arbetsindelning med tre i stället för två lag, eller att, om detta ej befundes görligt eller lämpligt, vidtaga åtgärder, genom upprättande av yrkesskolor eller beredande av tillfällen till annat arbete, för att vid industriplatsen behålla och mot dåliga inflytelser av sysslolöshet bevara ställets upp-

växande arbetarungdom. Såsom bekant har emellertid ovannämnda förväntan om åtgärder från Kungl. Maj:ts sida icke kunnat infrias. I arbetarskyddslagens 16 § är visserligen åt Kungl. Maj:t inrymd möjlighet till dispens från bestämmelsen i 13 § d), men Kungl. Maj:t är härvid bunden av stadgande i 13 § a), att arbetstiden för minderårig över 16 år ej må överstiga 10 timmar av dygnet; denna dispensmöjlighet gagnar alltså icke exempelvis järnverken, där arbetstiden, oavsett förekommande raster, i medeltal utgör 12 timmar pr dygn och detta med sådan fördelning, att i genomsnitt på varannan period av 24 timmar komma 16 och på varannan sådan period 8 arbetstimmar. Också har, såsom av propositionen inhämtas, dispens enligt 16 § beviljats i ytterst ringa omfattning, under det att vid järnhanteringen och därmed jämställd industri arbetet bedrivits med stöd av sista övergångsbestämmelsen.

Då man alltså icke torde kunna undgå att medgiva ytterligare anstånd med genomförandet, så vitt nu är ifråga, av arbetarskyddslagens bestämmelser, bör enligt utskottets åsikt anståndstiden bestämmas med fäst avseende å dess uppgift att lämna industrien tillfälle att ordna sig på sådant sätt, att de anmärkta olägenheterna i möjligaste mån för mildras. Med hänsyn till de förhållanden, som i herr Strömbergs motion anförts, läser ett anstånd vare sig till utgången av innevarande år, varom i herr Törnqvists m. fl. motion hemställes, eller till utgången av år 1917, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, vara för ändamålet otillräckligt. Utskottet har ansett övergångstiden skäligen kunna bestämmas till 1918 års utgång. Dock vill utskottet betona, att utskottet härmed icke i någon mån anslutit sig till det i herr Strömbergs motion framställda önskemålet om åvägabringande av för industrien behöfliga jämkningar i lagens realbestämmelser; tvärtom bör förväntas, att från industriens sida erforderliga åtgärder för anpassning efter de genom lagen ändrade förhållandena ju förr dess hellre vidtagas.

Genom de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd inrymmes åt Kungl. Maj:t möjlighet att i fråga om lätt arbete, som bedrivs i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, meddela dispens från iakttagande av vissa föreskrifter rörande minimiålder, anmälningsskyldighet och läkarbesiktning. Till grund för Kungl. Maj:ts förslag i denna del ligger, såsom av propositionen inhämtas, dels en framställning från statens industrikommission, däri, med hänvisning till rådande bränslebrist, betonas önskvärdheten av att få med större frihet använda minderåriga till vissa arbeten vid torvberedning, särskilt torvens vändning och stackning, dels

ock ett av socialstyrelsen däröver avgivet yttrande, däri det bland annat heter:

»Till vinnande av utredning i ämnet har socialstyrelsen genom fråge-cirkulär, som distribuerats av yrkesinspektörerna, sökt införskaffa vissa upplysningar rörande minderårigas användande inom torvindustrien. De inkomna svaren avsågo 106 arbetsställen för tillverkning av torvströ och 25 arbetsställen för brännortvsberedning eller sannolikt det alldeles övervägande antalet arbetsställen av ifrågavarande art, där verksamheten var att anse som industriell. Beträffande de här särskilt avsedda sysselsättningarna, vändning och stackning av torv, uppgavs hela arbetarantalet för år 1915 till 5,346, varav 957 minderåriga av mankön och 647 minderåriga av kvinnkön. Förutom dessa minderåriga, sammanlagt 1,604, som voro anställda direkt hos arbetsgivaren, läser ett betydande antal barn, som åtföljde sina föräldrar för att biträda dem i deras ackordsarbete, hava använts till nämnda sysselsättningar. Torvens vändning och stackning, som försiggår under sommarmånaderna, maj—september, kan endast utföras vid uppehållsväder och skall verkställas, när torven är lagom torr. Härav följer, att arbetet har en i hög grad tillfällig karaktär och att någon stadigvarande arbetsstyrka ej gärna kan anställas för detsamma. Någon bestämd arbetstid läser ej förekomma, utan få arbetarna komma och gå, när de vilja. Detta sammanhänger med det förhållandet, att arbetarna i stor utsträckning hava ifrågavarande arbete till bisysselsättning vid jordbruks- eller annat arbete. Arbetet är lätt och försiggår i fria luften samt påskyndas ej genom samband med någon mekaniskt driven arbetsprocess. Onekligen kan arbetet med torvens vändning och stackning med skäl jämföras med arbete inom jordbruket, och är ju även, vid torvberedning för jordbrukets behov, att räkna dit. Dessutom är de minderårigas användande till arbetet, såsom ovan berörts, ofta nog av en så pass oordnad och tillfällig beskaffenhet, att det torde möta avsevärda svårigheter att å deras användande tillämpa arbetarskyddslagens bestämmelser om intygsböcker samt läkarundersökning och -besiktning.

De skäl, som kunna åberopas för medgivande av större frihet i avseende å minderårigas användande till arbete å torvfälten, lära emellertid med lika berättigande kunna anföras till förmån för lättnader med hänsyn till minderårigas användande till en del andra arbeten. Sålunda läser det från skyddssynpunkt ej gärna vara något att erinra mot till exempel den användning av skolbarn till planerings- och planteringsarbeten, som under de senare somrarna förekommit i Kiruna. Ehuru dessa arbeten lära bedrivits i viss mån såsom undervisning, torde de lik-

väl formellt taget vara att anse såsom underkastade bland annat lagens 9 §. Såsom jämförliga med arbetena å torvfälten kunna vidare exempelvis anföras bärplockning, som ju i avseende å lingon erbjuder betydande arbetstillfällen, och insamling av kottar till fröklängningsanstalter samt möjligen malmplockning vid gruvorna ute å marken. Nu berörda slag av arbeten torde ej kunna räknas till jordbruk, utan lärers åtminstone lagens 9 § vara tillämplig å dem.

Förutom det mindre tilltalande i att i lagen tillskapa ett särskilt undantag till förmån för torvindustrien, synas sålunda även reella skäl tala för att giva undantagsbestämmelsen en mer allmängiltig avfattning. Lämpligen torde man då kunna, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av yrkesfarekommittén formulerat förslag, låta ifrågavarande undantag avse lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin.»

De lagbestämmelser, från vilka ifråga om arbete av nu angivet slag dispens skulle kunna lämnas, äro dels föreskriften i 9 §, att minderårig icke må i arbete användas före fyllda tolv år eller, beträffande industriellt arbete av något större omfattning, före tretton, respektive fjorton år, dels stadgandet i 15 § om skyldigheten att införskaffa intygsbok och läkarintyg för den minderårige, dels ock stadgandena i 33 § om arbetsgivarens anmälningsskyldighet och i 35 § om läkarbesiktning å minderårig arbetare.

Herr *Törnkvist* m. fl. hava i sin motion yrkat, att vad Kungl. Maj:t föreslagit såsom tillägg till 16 och 41 §§ måtte av riksdagen avslås. Motionärerna hava härom anfört:

Herr Törnkvists m. fl. motion

»Det nya stycke Kungl. Maj:t föreslår tillfogat § 16 av innehåll att 'I fråga om lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §' synes oss alltför vittgående. Inom 'lätt arbete som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin' synes kunna innefattas också sådant arbete, ex. i brädgårdar, vid hamnar, skeppsvarv, stenhuggerier etc., som för de minderårigas skydd kräver de försiktighetsåtgärder 9 och 15 §§ i nu gällande lag avser att bereda minderårig. Denna del av propositionen bör avslås. I konsekvens härmed bör Kungl. Maj:ts förslag i första stycket § 41 ej heller av riksdagen bifallas.»

I fråga om det slag av arbete, för vilket den nya bestämmelsen i första hand är avsedd, nämligen vändning och stackning av torv, även-

Utskottet.

som i fråga om andra arbeten, vilka såväl i lätthet som i avseende å de hygieniska förhållanden, varunder de bedrivs, äro därmed likställda, synes det utskottet, att goda och välgående skäl hava förebragts för medgivande av en sådan Kungl. Maj:ts dispensrätt, som i propositionen föreslås.

Även motionärerna synas icke hysa betänkligheter mot ett stadgande av sådan innebörd. Deras farhåga riktar sig därpå att under det föreslagna stadgandet skulle i tillämpningen kunna hänföras jämväl arbete i brädgårdar, skeppsvarv, stenhuggerier, o. s. v. Ehuru dessa farhågor förefalla ej obetydligt överdrivna, har det dock synts utskottet, att en jämkning i redaktionen bör äga rum, som tydligen klargör vilka slags arbeten som med stadgandet avses.

På grund av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas måtte för sin del antaga följande förslag till

A)

**lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd
den 29 juni 1912.**

Härigenom förordnas, att 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Beträffande minderårigs användande till bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller till byggnadsarbete, ändå att det ej är att hänföra till industriellt arbete, skola gälla följande bestämmelser:

a) Den minderåriges arbetstid må ej överskrida, för minderårig under tretton år sex timmar av dygnet eller trettiosex timmar i veckan, för minderårig, som fyllt tretton men ej fjorton år, åtta timmar av dygnet eller fyrtioåtta timmar i veckan och för annan minderårig tio timmar av dygnet eller sextio timmar i veckan.

Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.**

Då natur- eller olyckshändelse avbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift från här givna bestämmelser kunna beträffande minderårig, som fyllt fjorton år, meddelas av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare för högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för högst fyra månader.

b) Deltager den minderåriga med arbetsgivarens vetskap i kurs för sådan undervisning, som i 10 § omförmäles, vare arbetsgivaren, där den minderåriga ej fyllt femton år, skyldig så begränsa den minderåriges arbetstid, att sammanlagda undervisnings- och arbetstiden för dygn ej överstiger den i a) av denna § medgivna arbetstid.

c) Den minderåriges arbete skall avbrytas genom lämpliga och, där arbetets natur det medger, regelbundet återkommande raster. Under rasterna må den minderåriga ej tillåtas att uppehålla sig i arbetslokal, där till följd av arbetets beskaffenhet luften är förorenad av ämnen, vilka äro skadliga för hälsan; åliggande det, där så är förhållandet, arbetsgivaren att anvisa lämpligt annat rum, vare sig den minderåriga kan under rasterna vistas och intaga sina måltider.

d) Den minderåriga må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet antingen icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. eller ock är i fråga om tider av dygnet, då det skall utföras, *anordnat* på sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts.

•
16 §.

Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tek-

d) Den minderåriga må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet antingen icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. eller ock är i fråga om tider av dygnet, då det skall utföras, *fördelat* på sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts *såsom likvärdigt med nyssnämnda anordning.*

16 §.

Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tek-

Kungl. Maj:ts förslag.

niska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen, i den mån så finnes av behovet påkallat, för minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, meddela eftergift från det i 13 § d) givna förbud utöver vad där medgives.

I fråga om lätt arbete, som bedrivs i fria luften och icke *direkt regleras av mekaniskt driven maskin*, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.

Utskottets förslag.

niska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen, i den mån så finnes av behovet påkallat, för minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, meddela eftergift från det i 13 § d) givna förbud utöver vad där medgives.

Ifråga om *arbete med vändning och stackning av torv eller annat därmed jämförlikt* lätt arbete som bedrivs i fria luften och icke *regleras av samband med mekaniskt driven arbetsprocess*, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.

41 §.

Vid meddelande av sådan eftergift, som avses i 16 § andra stycket, må Konungen tillika medgiva befrielse från iakttagande av föreskrifterna i 33 och 35 §§.

Konungen må i sådant fall, som avses i 17 §, föreskriva, att vad i 33—36 §§ stadgas i större eller mindre utsträckning skall äga tillämpning jämväl beträffande minderårig, som användes i annat arbete, än 15 § angiver.

Likaledes må Konungen föreskriva, att de i 30 och 37 §§ meddelade bestämmelser skola utsträckas till att gälla jämväl andra arbetsställen, än nämnda §§ avse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Kungl. Maj:ts förslag.**Utskottets förslag.**

och B)

lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

Härigenom förordnas som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1917 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1918 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

samt 2:o) att de i ämnet väckta motioner, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 31 maj 1916.

På lagutskottets vägnar:

NILS ALEXANDERSON.

Reservationer:

- 1) av greve *Spens*;
- 2) av herrar *Karlsson* i Fjäl och *Igel*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att i oförändrat skick antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder;
- 3) av herrar *Persson* i Norrköping och *Borg*, som ansett, *dels* att 13 § d) i det av utskottet under A) upptagna lagförslag bort erhålla följande lydelse:

»Den minderårige må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 10 e. m. och 4 f. m.»

dels ock att den föreslagna lagen om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder bort erhålla följande lydelse:

»Härigenom förordnas som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1916 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.»